

Ջարդե՞րը:

Անշո՛ւշտ:

Բայց զանոնք հասկնալու համար պէտք է երեք-չորս հարիւր տարուայ իսլամական մշակոյթը վերլուծել, - մտածելու եւ վարելու այն մեծ ուղղութիւնները, որոնք արաբ իսլիֆականերունը եղան աշխարհակալութեանց յաջորդ դարաշրջաններուն: Կեալուրին գլո՛ւխը: Անշուշտ որ կ'իյնայ գետին, առանց հաւատացեալին հոգին մեղքով մը աղարտելու: Բայց անարդար է խելօքիկ կովը սպաննել: Ոչ-իսլամը կ'թան կովն է իսլամին: Այս ըմբռնումը թուրք վարիչներու ուղեղին մէջ հիմնովին աշխարհութեան տասիներորդ դարու ընթացքին: Կրօնական ատելութիւնը տեղը տուաւ ազգայինին, որ անողոք է: Վարիչներու ուղեղէն դէպի զանգուածը անոր թափանցումը կատարուեցաւ դանդաղ, հազար ինը հարիւրին հայ ջարդելը հետեւանք մը հազիւ կրնար նկատուիլ այդ ներարկումին: Հիմա այդ թափանցումը ամբողջացած է: Ոչ մէկ հայ կը հանդուրժեն թուրքերը, ինչպէս չեն հանդուրժեր քիւրտերը, օր մըն ալ՝ եւրոպացիները: Մինչ այդ ինը հարիւրի աղաները հաւատարիմ էին իրենց պապերուն, երբ կը սպասէին Գասապ օղլուներուն, որդւոց որդի այդպէս որակուած: Կարապետ Գասապին կը շարունակէր գործը իր ընտանիքին, պապենական արհեստ, զոր կ'ընէին անոր հայրերը, աւելի ընդարձակ, Ատանա-Կարին-Կեսարիա եռանկիւնին մէջ, հաւաքելով ծերացած եզները, լման ամառը, հազարակեան հովիտներու հազար ծաղիկներով ոգեւոր կանանչը ճարակելէ յետոյ, չճանչցուելու չափ փոխուած, գիրուկ ու գեղեցիկ, կը դառնային վար, նոյն ճամբով, երբեմն խաբելով հովիւներուն ու շաղրութիւնը, մտնելով իրենց հին տէրերուն գոմերը, ապշեցնելու աստիճան հարամ չուտող միւսլիմանը, որ կը քշէր կենդանին դէպի նախիրը ու ճամբու կը դնէր Գասապ օղլուին տաւարը, բարեւով ու բարութեամբ: